

SOLENIDADE IMAKULADA KONSEISAUN – TINAN A

Tema

Iha Solenidade Imakulada Konseisaun, ita simu konvite atu haree tipu resposta ne'ebé ita fó ba dezafiu sira Maromak nian. Hodi propoin ezemplu Maria husi Nazaré, liturjia konvida ita atu simu, ho fuan nakloke no disponivel, Maromak nia planu sira mai ita no ba mundu.

Segunda leitura garante ita katak Maromak iha projetu moris nakonu, loos no total ba ema ida-idak – projetu ida ne'ebé horiuluk kedas Maromak hanoin. Liuhusi Jezús Kristu Nia apresenta mai ita projetu ne'e, ezije husi ita ida-idak resposta desidida, total.

Primeira leitura hatudu buat ne'ebé akontese bainhira ita rejeita Maromak nia proposta sira no prefere dalan sira egoizmu, orgullu no autosufisiénsia nian... Moris sees husi Maromak nia dalan sei lori ba dalan terus nian, susar no mate nian.

Evanjellu apresenta resposta Maria nian ba Maromak nia planu. Kontráriu ba Adão no Eva, Maria rejeita orgullu, egoizmu no autosufisiénsia no prefere halo nia moris tuir Maromak nia planu, ho forma total no radikal. Husi nia “sin” total, rezulta salvasaun no moris nakonu ba nia no ba mundu.

LEITURA I – Gen 3,9-15.20

Relatu jahwista Gn 2,4b-3,24 nian kona-ba orijen moris no salan nian, tuir maioria komentador sira, mak testu ida sékulu X mK, mosu iha Judá iha época liurai Salomão, karik obra katekista populár ida nian.

Testu ne'e la'ós reportajen jornalística akontesimentu sira iha humanidade nia inísiu. Autor nia finalidade la'ós sientífica eh istória, maibé teolójika: nia hakarak hateten katak iha vida no ema nia orijen iha Jahwéh no iha mate no salan nia orijen iha ema nia opsaun laloos sira.

Reflesaun naruk kona-ba orijen moris no aat nian ne'ebé estraga mundu apresenta tuir eskema ida ho parte tolu, ho situasaun kontráriu ba malu rua no realidade sentrál ida...

Iha primeira parte (kf. Gn 2,4b-25), autor deskrebe kriasaun paraízu no ema nian; nia apresenta Maromak nia kriasaun nu'udar espasu ideál ida ksolok nian, iha-ne'ebé buat hotu di'ak no ema moris iha komuñau total ho kriador no ho kriatura seluk.

Iha segunda parte (kf. Gn 3,1-7), autor deskrebe mane no fetu nia salan; nia hatudu, oinsá ema nia opsaun laloos lori fatór dezikilíbriu no mate nian iha komuñau entre ema no Maromak no kriasaun seluk.

Iha parte datoluk (kf. Gn 3,8-24), autor apresenta mane no fetu ne'ebé hetan konfrontu ho sira nia opsaun laloos no konsekuénsia ne'ebé mai husi ne'e ba ema no ba kriasaun.

Iha katekista jahwista nia perspetiva, Maromak kria ema ba ksolok... Entaun, nia husu, oinsá mak ohin loron ita koñese egoizmu, injustisa, violénsia ne'ebé hafoer mundu? Resposta mak: iha parte ruma istória umana nian, ema ne'ebé Maromak kria livre no haksolok halo opsaun laloos no hatama iha kriasaun di'ak Maromak nian, dinamizmu sofrimentu no mate nian.

Ita-nia testu pertense ba parte datoluk. Personajen sira mak Maromak, Adão no Eva.

MENSAJEN

Ita-nia leitura hahú ho “investigasaun” Maromak nian... Molok halo akuzasaun, Maromak investiga, deskobre no estabelese faktu sira.

Lia-husu dahuluk Maromak nian ba mane mak: “ó iha ne’ebé?” Mane nia resposta mak konfisaun ida kulpa eh salan nian: “ha’u rona ita-nia ain-hakat sira iha jardín no, tanba ha’u isin tanan, ha’u ta’uk no haksumik an” (vers. 9-10). Moe no ta’uk mak sinál perturbasaun interiór nian, ruptura ida situasaun inosénsia nian, armonia nian, hakmatek no dame nian. Oinsá ema to’o iha situasaun ida-ne’e? Hodi dezobedese Maromak no hodi tuir dalan kontráriu ba Maromak nia proposta. Ema nia resposta hatudu ninia segredu no ninia salan.

Depoizde konstataun ida-ne’e, lia-husu daruak Maromak halo ba ema retórika de’it: “ó han karik husi ai-hun ne’ebé ha’u bandu ó han?” (vers. 11). Ai-hun ne’e mak “ai-hun koñesimentu di’ak no aat” nian signífika orgullu/foti-an, autosufisiénsia, indiferensa ba Maromak no Ninia proposta sira, hahalok hakarak deside mesak buat ne’ebé di’ak no buat ne’ebé aat, foti Maromak nia fatin, autonomia totál iha relasaun ho kriador. Evidente katak ema “han ai-fuan husi ai-hun ne’ebé bandu”, katak hili dalan orgullu no autosufisiénsia nian. Husi ne’e mak mai nia moe no ta’uk.

Atu defende nia an, mane akuza fetu no, tempu hanesan, ho modu subar akuza Maromak ba ninia situasaun (“fetu ne’ebé Ita haraik mai ha’u nu’udar maluk fó ai-fuan husi ai-hun no ha’u han duni” – vers. 12). Adão reprezenta umanidade ne’ebé, moris iha egoíзму no autosufisiénsia haluha tiha Maromak nia don sira no haree Maromak nu’udar funu-baluk/adversáriu; husi sorin seluk, resposta Adão nian hatudu mós umanidade ida ne’ebé harahun ninia unidade no moris iha tauk-teen/kobardia, iha solidariedade-laek, iha ódiu. Ne’e mak rezultadu hili dalan kontráriu ba dalan sira Maromak nian: ruptura ho Maromak no maun-alin sira.

Hafoin mai fetu nia “defeza”: “samea bosok ha’u no ha’u han duni” (vers. 13). Entre povu kananeu sira, samea iha relasaun ho rituál fertilidade no fekundidade nian. Israelita sira iha atrasaun ba kultu ne’e no, sira beibeik husik Jahwéh atu tuir rituál relijiozu kananeu sira-nian, nune’e asegura fekundidade to’os no balada nian. Iha tempu ne’ebé autór jahwista hakerek, samea mak “ai-fuan bandu nian”, ne’ebé babeur fiar-na’in sira no lori sira atu abandona Maromak nia Lei. “Samea”, iha kontestu ida-ne’e, mak símbolu literáriu ba buat hotu ne’ebé hadook israelita sira husi Jahwéh. “Fetu” nia resposta konfirma buat hotu ne’ebé hateten iha-ne’e: loos duni katak, umanidade ne’ebé Maromak hakiak haketak an husi Maromak, ignora ninia proposta sira no la’o tuir dalan seluseluk.

Nune’e la presiza halo tan pergunta seluk. Klaru ona kona-ba umanidade nia kulpa ne’ebé hanoin katak nia bele haksolok hodi tuir dalan egoíзму no autosufisiénsia nian, dook husi dalan sira Maromak propoin ba nia.

Sá tan mak Maromak tenke dehan? Laiha buat seluk, se laós kondena nu’udar falsu no bosok-teen kultu sira no tentasaun sira ne’ebé babeur israelita sira no hadook sira husi dinámika Aliansa no ukun-fuan nian (vers. 14-15). Ita-nia katekista jahwista hatene katak samea mak balada ida muki liu, ne’ebé pasa nia moris tomak han rai-rahun. Autór uza buat ne’e atu haktuir kondensasaun radikál ba buat hotu ne’ebé lori ema atu hadook an husi Maromak nia dalan sira hodi tuir dalan egoíзму no autosufisiénsia nian.

Sá loos signifikadu inimizade no luta entre fetu nia “dexendénsia” eh “oan” sira no samea nia “dexendénsia” eh oan sira? Provavelmente, autór jahwista, fó de’it esplikaun tansá iha nia tempu ema hakribi no ta’uk samea no buka “sama rahun nia ulun”; maibé interpretasaun judaika no kristán haree iha liafuan sira-ne’e profesia mesiánika ida: Maromak haklaken katak “fetu nia oan” (Mesias) sei hakotu konsekuénsia salan nian no hatama umanidade iha dinámika ida grasa nian.

Atensaun: autór sagradu la ko’alia kona-ba salan ida ne’ebé mane no fetu dahuluk halo; maibé ko’alia kona-ba salan ne’ebé mane no fetu sira tempu hotu nian halo... Nia hanorin katak buat aat hotu nia abut mai husi faktu katak ema haketak an husi Maromak no harii mundu tuir kritériu egoíizmu no autosufisiénsia nian.

LEITURA II – Ef 1,3-6.11-12

Sidade Éfeso mak kapitál Provínsia romana Ázia nian, no situa iha kosta orientál Ázia Menór nian ho portu ida no populasaun barak. Sidade ne'e sai kuartél-jenerál ba Paulo, no husi ne'e mak nia evanjeliza parte hotu Ázia Menór nian.

Surat ba sarani sira Éfeso nian mak ezemplár ida “surat sirkulár” nian haruka ba Kreda oioin Ázia Menór nian, iha altura ida iha ne'ebé Paulo hela iha kadeia (iha Roma?). Ninia maklorik/portadór mak Tíquico. Ita iha tinan 58/60.

Surat ne'e mak sínteze ida teolojia paulina nian, bainhira apóstolu nia misaun iha lorosa'e atu remata ona. Tema importante liu surat ba Éfeso mak buat neebé autór hanaran “mistériu”: Maromak nia projetu salvasaun ne'ebé konkretiza iha Jezús, komunika ba apóstolu sira no iha “tempu ikus”, sai prezente iha mundu liuhusi Kreda.

Testu ne'ebé ohin apresenta mai ita mosu iha inísiu surat nian. Nia mak parte inu/knananuk litúrjiku ida comunidade sarani nian molok Paulo hatama iha ne'e. Knananuk ne'e agradece Aman (kf. Ef 1,3-6), Oan (kf. Ef 1,7-12) no Espíritu Santu (cf. kf 1,13-14) nia hahalok tanba oferece salvasaun ba ema sira.

MENSAJEN

Agradesimentu diri je ba Maromak, basá nia mak bee-matan grasa hotu ne'ebé haraik ba ema liuhusi Jezús Kristu.

Sá de'it mak Aman nia hahalok sira tuir knananuk ne'e?

Aman iha ninia domin, hili ita “molok kriasaun mundu nian”. Hili ita atu sai “santu no sala-laek”. Liafuan “santu” indika situasaun ema ida haketak an husi mundu no konsagra an ba Maromak, ba servisu Maromak nian; liafuan “sala-laek” uza atu ko'alia kona-ba vítima sira oferece nu'udar sakrifisiu ba Maromak, ne'ebé tenke sala-laek/imakuladu no laho defeitu... Signifika, santidade (katak konsagrasaun ba Maromak) ida loos no radikál.

Aleinde hili ita, Aman predestina ita atu “sai nia oan hakiak sira”. Liuhusi Kristu, Aman oferece nia moris no integra ita iha Ninia família nu'udar nia oan sira. Parte ikus knananuk nian mak hahi'i Maromak nia glória.

“Elesaun” no “adosaun nu'udar oan sira” mak rezultadu husi Maromak nia domin boot ba ema sira – domin ida gratuitu, inkondisionál no radikál.

No Jezús Kristu nia papél mak sá loos iha prosesu ne'e?

Iha vers. 7-10 (ne'ebé liturjia ohin nian la hatama), autór knananuk nian refere ba Kristu nia raan ne'ebé fakar no ninia siginfikadu makso'ik. Jezús nia mate iha krús mak sinál evidente Maromak nia domin boot ba ema sira; nune'e mak Maromak hanorin ita moris iha domin, domin totál no radikál. Liuhusi Kristu, Maromak haraik grasa mai ita, halo ita sai ema foun no diferente, ho kbiit atu moris iha domin. Maromak hatudu ninia projetu (knananuk hanaran “mistériu”) ne'ebé lori ita atu identifika ita nia moris tomak ho Jezús (iha Ninia kapasidade domin no saran moris nian), ba unidade no armonia totál ho Jezús. Halo nune'e mak Maromak rekonsilia ita ho nia An rasik, ho ema seluk no ho natureza. Husi Kristu nia hahalok salvasaun nian, mosu Ema Foun ho tipu foun relasionamentu nian ho Maromak, ho ema sira mane no fetu no ho kriasaun tomak marka ho domin no ho saran moris.

Halo nune'e, iha Kristu ita sai Maromak nia oan no erdeiru salvasaun nian, tuir projetu ne'ebé Maromak prepara husi kedas eternidade ba ita-nia di'ak (vers. 11-12).

EVANJELLU – Lc 1,26-38

Testu ohin nian pertense ba “Evanjellu Infánsia nian” iha versaun Lucas nian. Tuir biblista atuál sira. Testu “Evanjellu Infánsia” nian pertense ba jéneru literáriu espesiál, hanaran “*homologese*” (kahur tipolojia oioin). Jéneru ne’e la pretende sai relatu jornalístilu no istóriku akontesimentu sira nian, maibé, liuliu, katekeze ida atu haklaken realidade salvífika ruma (katak Jezús mak Mesias, katak Nia mai husi Maromak, katak Nia mak “Maromak ho ita”). Evanjellu ne’ebé ohin propoin mai ita la buka apresenta faktu istóriku: ninia interese mak katekeze ida kona-ba Jezús.

Ita iha aldeia Galileia nian, hanaran Nazaré. Galileia, rejiaun ida iha norte Palestina nian, iha nia sorin iha Lagoa/Bee-lihun Tiberíades, hetan konsiderasaun husi judeu sira nu’udar rai dook no estrañu. Ho kontaktu permanente ho jentiu sira no pratika relijiaun ida kahur-malu nian, ema Galieia nian hetan influénsia husi lisan no tradisaun ema jentiu sira-nian. Husi ne’e mak mai konviksaun mestre judeu sira Jerusalém nian katak “husi Galileia labele mai buat di’ak ida”. Kona-ba Nazaré, nia mak aldeia kiak no deskoñesidu, nunka temi iha istória relijioza judaika; nune’e tuir mentalidade judaika, sira dook husi Maromak nia dalan no salvasaun.

Maria, feto-raan Nazaré nian, sentru epizódiu ne’e nian, ne’ebé fó nu’udar kaben ba mane ida naran José. Kazamentu ebraiku konsidera kompromisu matrimoniál iha etapa rua: primeira faze, noivu sira promete an ba malu; segunda faze mak mai kompromisu definitivu matrimóniu loos nian... Entre etapa dahuluk no daruak, husik tempu ida iha ne’ebé parte sira bele hapara sira-nia promesa, maski tenke simu penalidade. Iha etapa dahuluk noivu sira la moris hamutuk; maibé kompromisu iha ona karáker metin/estável, nune’e se mosu oan ida, oan ne’e konsidera nu’udar oan lejítimu sira na’in rua nian. Lei Moisés nian konsidera infidelidade husi “prometida” nu’udar ofensa hanesan ho infidelidade feen nian (kf. Dt 22,23-27)... No uniaun entre “prometidu” na’in rua nian bele hakotu de’it ho fórmula jurídika divórsiu nian. José no Maria nia situasaun mak “prometidu/a” nian: sira seidauk selebra matrimóniu, maibé selebra ona faze “promete malu nian”.

MENSAJEN

Apresenta “ambiente” kuadru nian, Lucas apresenta diálogu entre Maria no anju.

Sira nia dada-lia hahú ho anju nia saudasaun. Iha anju niaibun ita hetan espresaun sira iha Testamentu Tuan liga ho kontestu eleisaun, vokasaun no misaun. Nune’e liafuan “ave” (iha gregu “kaire”) la’ós de’it saudasaun ida: nia halian fali anúnsiu salvasaun ba “Siaun nia oan-feto” –figura fraka no delikada ne’ebé personifika Povu Israel, ne’ebé iha ninia frakeza Maromak apresenta salvasaun no nia sei fó sasin iha povu hotu nia oin (kf. 2 Re 19,21-28; Is 1,8;12,6; Jer 4,31; Sof 3,14-17). Espresaun “nakonu ho grasa” signifika katak Maria mak objetu predilesaun no domin Maromak nian. Espresaun seluk “Na’i ho ita” mak espresaun ida ne’ebé mosu beibeik iha relatu sira vokasaun nian iha Testamentu Tuan (kf. Ex 3,12 - vokasaun Moisés nian; Jz 6,12 - vokasaun Gedeão nian; Jer 1,8.19 - vokasaun Jeremias nian) no serve atu aseguara ba ida ne’ebé simu bolun Maromak nia tulun iha misaun ne’ebé husu ba nia. Iha ita-nia oin iha relatu Maria nia vokasaun nian, ho proposta ida mai husi Maromak ne’ebé husu husi Maria resposta klara ida.

Maromak propoin ba Maria atu nia sai inan ba “oan-mane” espesiál ida... Uluknanai dehan ba nia katak oan-mane ne’e sei hanaran “Jezús”. Naran ne’e signifika “Maromak salva”. Aleinde ne’e, “oan-mane” ne’e mak “Maromak Aas nia Oan-mane”, ne’ebé sei foti nia aman David nia “tronu no nia ukun rohan laek”. Anju nia liafuan sira lori ita ba 2 Sm 7 no ba promesa Maromak halo ba liurai David liuhusi profeta Nathan nia liafuan sira. “Oan-mane” ne’e mak mesiaa libertadór. Buat ne’ebé propoin ba Maria mak atu nia aseita sai “mesias”

ne'e nia inan, mesias ne'ebé Israel hein, libertadór ne'ebé Maromak haruka ba nia Povu atu oferese salvasaun definitiva.

Oinsá Maria hatán ba Maromak nia projetu?

Maria nia resposta hahú ho objesaun ida... Objesaun halo parte ba relatu vokasaun nian iha Testamentu Tuan (kf. Ex 3,11; 6,30; Is 6,5; Jer 1,6). Ne'e reasaun naturál ida husi ema ne'ebé simu bolun, tanba hakfodak ho kompromisu ida boot liu; maibé liuliu, ne'e mak forma ida atu hatudu Maromak nia kamnek no kbiit, ne'ebé maski ema nia frajilidade no limitasaun, halo sira sai instrumentu ninia salvasaun nian iha ema no mundu nia leet.

Iha "objesaun" nia oin, anju garante ba Maria katak Espíritu Santu sei hamahan nia ho ninia lalatak. Espíritu hanesan haraik ba juíz sira (Oteniel – kf. Jz 3,10; Gedeão – kf. Jz 6,34; Jefté – kf. Jz 11,29; Sansão – kf. Jz 14,6), ba liurai sira (Saul – kf. 1 Sm 11,6; David – kf. 1 Sm 16,13), ba profeta sira (kf. Maria, profetiza Aarão nia feton – kf. Ex 15,20; katuas sira de Israel nian – kf. Nm 11,25-26; Ezequiel – kf. Ez 2,1; 3,12; Trito-Isaías – kf. Is 61,1), atu sira bele sai prezensa efikás Maromak nia salvasaun iha munudu nia klaran. "Lalatak" eh "kalohan" lori ita mós, ba "koluna kalohan nian" (kf. Ex 13,21) ne'ebé akompaña Maromak nia Povu iha rai-fuik maran, hodi leno sira iha dalan ba Rai Prometida liberdade no moris foun nian. Pontu mak ne'e: maski Maria iha frajilidade sira, Maromak sei mai iha mundu, liuhusi nia, atu oferese salvasaun ba ema hotu.

Relatu remata ho resposta finál Maria nian: "ha'u mak Na'i nia atan de'it; halo mai ha'u tuir Ita nia Liafuan bá". Afirmá an nu'udar "atan" signifika, la'ós de'it haraik-an, maibé rekoñese an katak Maromak mak hili nia no aseita hilin ne'e ho buat hotu ne'ebé implika husi hilin ne'e – basá, iha Testamentu Tuan, sai "Na'i nia atan" mak título ida glória nian, rezerva ba sira ne'ebé Maromak hili, ne'ebé nia tau ketak ba ninia servisu no haruka ba mundu ho misaun ida (naran Na'i nia atan mosu iha Deutero-Isaías – kf. Is 42,1; 49,3; 50,10; 52,13; 53,2.11 – iha referénsia ba figura enigmátika "atan Jahwéh nian"). Nune'e, Maria rekoñese katak Maromak hili nia, aseita ho disponibilidade hilin ne'e no manifesta ninia dispozisaun atu kumpre, ho fidelidade, Maromak nia projetu.